

Eilan ja Lacin kahden vuoden häämatka

Kahden vuoden häämatkamme ratkaistiin 19.9.1944. Tapasin Eilan asemalla kun hän tuli Inkoosta, jossa hän toimi apulaislääkärinä sotilassairaalassa. Kulkiessamme postitalon ohi sanoin uskovani, että hän oli päättänyt jäädä Suomeen. Eila myönsi. Kun kerroin kuulleen Suomen kovista rauhanehdoista joiden takia joutuisin internoiduksi, jos jäisin, Eila muutti heti mielensä ja suostui lähtemään mukaani ilman sen enempää ylipuhumista.

Vihkimiselle ei ollut estettä, koska meidät oli jo kuulutettu. Eila soitti enolleen Heikki Linnovelle (Lyyli Hemanin mies), jonka piti vihkiä meidät Johanneksen kirkon kappelissa. Eilan Katri-tädin mies Paavo Virkkunen oli Johanneksen seurakunnan kirkkoherra. Eilan äiti oli tyrmistynyt, mutta lupasi tulla Helsinkiin. Häävastaanotto sovittiin 20.9. klo 20:ksi. Sovimme Eilan kanssa, että tapaisimme klo 20 Virkkusilla. Olin kotona vaihtamassa asua kun puhelin soi. Soitto tuli Unkarin lähetystöstä: minun piti sinne välittömästi, asia oli äärimmäisen tärkeä. En voinut kuin soittaa Virkkusille, että tulisin myöhästymään.

Kun tulin lähetystöön, sain 1000 Ruotsin kruunua ja kehotuksen mennä välittömästi Ruotsin lähetystöön, ei pääovelle vaan sivuovelle. Minun piti koputtaa tietyllä tavalla, jolloin minulle avattaisiin. Kun kerroin, että meidät piti samana iltana vihkiä, meidän käskettiin tulla yhdessä takaisin, jotta Eila lisättäisiin minun passiini. Lähetystön koko henkilökunta oli täydessä touhussa polttamassa asiakirjoja.

Tein kuten käsketty ja menin suoraan Ruotsin lähetystöön viisumia varten. 2-3 virkailijaa oli leimaamassa viisumeita. En ollut ainoa, joka oli samalla asialla. Aika monet miehet olivat huonosti istuvissa siviilipuvuissa. Näki, että he olivat vuosia rintamalla olleita upseereja, tottumattomia siviilivaatteisiin. Ruotsalaiset toimivat tehokkaasti ilman turhaa byrokratiaa. Sain viisumin ja lähdin Virkkusille.

Olin tunnin myöhässä. Kaikki vieraat olivat paikalla. Eilan isä ei ollut läsnä, mutta hän oli lähettänyt ruusuja. Heikki-eno piti kauniin puheen viitaten erääseen Petöfin runoon. Innoissani vastasin kaksi kertaa ”kyllä” papin kysymykseen, halusinko ottaa Eilan vaimokseni. Eilakin vastasi ”kyllä” ja meistä tuli aviopari. Kun marssimme ulos, soitti Armas Maasalo mukaelman Unkarin kansallislaulusta. Se oli oikein koskettavaa.

Vihkiäisten jälkeen kaikki kokoontuivat kahville Virkkusille. Sen jälkeen uusi pariskunta lähti Lacin kotiin.

Seuraavana päivänä, 21.9.1944, ajoimme Unkarin lähetystölle saadaksemme Eilan passiini rouva Asztaloksena. Soitimme ja soitimme ovikelloa, mutta kukaan ei avannut. Vähän ajan kuluttua avasi kuitenkin lähettiläs itse aivan kalpeana sanoen: ”Häipykää äkkiä, venäläiset voivat olla täällä koska tahansa!” ja sulki oven. Siinä me seisoimme. Mitä nyt sitten pitäisi tehdä? Päätimme lähteä lähetystön toimistopäällikön asunnolle. Oven takana kätkimme avioliittotodistuksen ovimaton alle, jotta Eila välttyisi mahdolliselta internoinnilta, mikäli venäläiset olisivat jo paikalla.

Toimistopäällikkö ei ollut kotona. Vaimo avasi oven itkien ja peloissaan. Kun kerroimme tapaamisesta lähettilään kanssa, hän tuli entistä epätoivoisemmaksi ja sanoi, että mies oli lähtenyt lähetystöön. Takaisin siellä tapasimme koko henkilökunnan paitsi lähettilästä, joka oli hankkiutunut Sveitsin lähetystöön. Vahtimestari toi kellarista muutaman viinipullon maisteltavaksemme. Saadaksemme selvää tilanteesta, lähetimme konttoristin Ulkoministeriöön. Sillä aikaa Eila kirjattiin minun passiini.

Konttoristi tuli pian takaisin mukanaan Unkarin konsuli Lauri Kivekäs. Hän oli ollut sattumalta ulkoministeriössä ja tunsikin konttoristin. Hän tajusi tilanteemme ja sanoi, että meidän pitäisi lähteä Suomesta mahdollisimman pian. Nyt tunnelma parani. Hän soitti Unkarin Tukholman-lähetystöön ja järjesti heiltä takuun lentokoneelle, joka tulisi hakemaan meitä. Silloin lähettiläskin ilmaantui paikalle ja kuultuaan lentokoneesta sanoi: ”Tämä on oikein kiinnostavaa”. Minulle hän sanoi ettei voinut taata pääsyämme mukaan koneeseen, ehkei siinä olisi meille tilaa. Mutta kun Eila kertoi asiasta Kivekkäälle, hän totesi, että jos joku koneeseen pääsee niin me, meillehän hän oli sen järjestänyt. Kivekäs oli Eilan vanhempien tuttava Tampereelta.

Lähetystön väen lisäksi paikalla olivat Unkarin tietotoimiston edustaja, Jenő Fazekas, unkarilainen opettaja ja eräs työntekijä, joka oli asunut Suomessa 1. maailmansodasta lähtien mutta oli Unkarin kansalainen. Lisäksi pastori Zombor nuoren rouvansa kanssa.

Sovittiin, että kaikki menisivät kotiin pakkaamaan ja tapaisivat taas lähetystössä klo 14. Eila otti yhteyttä äitiinsä ja pyysi häntä pakkaamaan joitakin tavaroita. Sitten tapaisimme hotelli Adlonissa lounaalla. Tarjolla oli kanaa. Jättääkseen jonkun kuvan itsestään Kirsti-serkulleen, Eila otti kuvansa suomalaisesta passistaan ja jätti sen äidilleen. Sitten palasimme lähetystöön. Muut olivat paikalla paitsi Jenő Fazekas ja unkarilainen työntekijä, joka halusi jäädä internoimisvaarasta huolimatta. Soitimme Jenölle, joka ei ollut ehtinyt pakata eikä voisi tulla mukaan. Käyttääksemme loppuun suomalaiset rahani ostivat Eilan serkku Pirkko Saraste ja Eilan äiti hopeakettupuuhkan. Ystäväni Vesa Hiekkänen oli tullut lähetystöön tuomaan lahjan, Maila Talvion kirjan ”Itämeren tytär”. Äidiltään Eila sai briljantisormuksen.

Nousimme bussiin ja saimme kehotuksen olla puhumatta mitään lentokentällä, koska venäläiset ehkä olisivat jo siellä. Mutta kaikki meni hyvin. Venäläisiä ei näkynyt. Kone pääsi matkaan ilman vaikeuksia ja tunnin kuluttua laskeuduimme Bromman lentokentälle. (Valvontakomission kone laskeutui Malmille myöhemmin samana päivänä).

Bussilla pääsimme Nybroplanille, josta Eila soitti Maja Brückille, Ruotsin Lottien johtajan avustajalle, Eilan äidin hyvälle ystävälle Lottayhteistyön kautta. Hän kutsui meidät luokseen ja kyseli, miten aioimme asua. Hän soitti Lottajohtaja Maja Schmidtille, joka lupasi, että saamme asua Lottatalossa St. Paulsgatanilla. Lottatalo oli vain naisia varten, ei miehille, mutta sodan takia Maja Schmidt oli valmis ohittamaan tällaisen esteen. Niinpä ajoimme sinne.

Seuraavana aamuna meidät herätettiin ja tarjottiin kahvia ja pullaa. Ikkunasta tuli ihana tuoksu leipomosta. Lähdimme Unkarin lähetystöön, jossa tapasimme edellispäivän ryhmän muita jäseniä. He olivat yöpyneet lähetystössä ja olivat aika väsyneitä. Saksan viisumia varten tarvitsimme passikuvia, mutta ennen kuvien hankkimista PUB:sta kävimme lounaalla Oopperakellarissa. Joimme Egri bikavéria, mikä sitten näkyi kyllä passikuvissakin.

Päivät Tukholmassa kuluivat nopeasti mutta mukavasti. Kävimme ostoksilla, liikkeissä oltiin joustavia ostokuponkien kanssa. Söimme hyvin. Muutamaa päivää myöhemmin jouduimme pois Lottatalosta jonkun Lottakokouksen takia. Aluksi asuimme matkustajakodissa Blasieholmenilla ja sitten hotelli Edenissä. Yhtenä päivänä tapasimme Matti Virkkusen, joka oli hyvin pessimistinen Suomen tulevaisuudesta. Tapasimme myös Toldi ja Szabó Piroskan, joka oli töissä Unkarin ulkomaankauppavirastossa.

Kun tapasimme Jenő Fazekasin lähetystössä, hän kertoi että kun koneemme oli noussut, oli radiossa luettu kuulutus, jonka mukaan kaikkien saksalaisten ja unkarilaisten oli ilmoitauduttava lähimmällä

poliisiasemalla mukanaan huopa ja hammasharja. Kun hän oli käynyt asemalla oli poliisi todennut, että hänellä oli maastapoistumislupa passissaan ja kysynyt, halusiko hän jäädä. Jenö sanoi lähtevänsä mielellään, mutta ei tiennyt olisiko se mahdollista. Poliisi kehotti häntä ajamaan Turkuun ja sieltä laivalla Tukholmaan, mutta kehotti häntä yöpymään jonkun tuttavan luona, ei omassa kodissaan. Turun tullissa häneltä oli kysytty, oliko hänellä ulkomaanvaluuttaa. Olihan hänellä ne 1000 kruunua, jotka me kaikki olimme saaneet lähetystöstä. Ne hän joutui jättämään tulliin ja tuli sitten Tukholmaan ilman äyriäkään.

Mutta oli hänellä ollut ennenkin ongelmia: kun hän oli ollut opettajana Tarton yliopistossa, hän oli joutunut kokemaan Viron venäläismiehityksen. Kun hänen piti matkustaa kotiin Unkariin, oli matkustusluvan saaminen kaikkea muuta kuin yksinkertaista. Se piti saada Moskovasta. Oikeastaan hänellä ei ollut ollut muuta ongelmaa venäläisten kanssa kuin ettei hänelle maksettu hänen palkkaansa. Kun oli saatava rahaa elämiseen, hän oli joutunut myymään vaatteitaan. Kun matkustuslupa puolen vuoden päästä vihdoinkin tuli, oli hänellä enää frakki, joten hän matkusti Tartosta Berliiniin frakissa. Voi vain kuvitella, miltä hän oli näyttänyt saapuessaan Berliiniin kolmen matkapäivän jälkeen täpötäydessä junassa.

1.10.1944 olimme sitten valmiina jatkamaan matkaa. Lähdimme hotelli Edenistä ja matkustimme yöjunalla. Ennen lähtöä Eila oli puhunut puhelimesta isänsä ja Marjatan kanssa. Kööpenhaminassa asetuimme hotelli Angleterreen. Unkarin lähettiläs tarjosi lounaan ja päivällisellä olimme vieraina kollegojeni luona. Edes Tukholmassa emme olleet saaneet niin hyvää ruokaa kuin miehitetyssä Tanskassa. Pöydässä oli kokonainen kinkku ja jälkiruoaksi monenlaisia leivoksia.

3.10. matka jatkui Berliiniin. Junassa Eila ja minä pelasimme laivanupotusta ruutupaperilla. Kun ajettiin jonkun sillan yli, piti ikkunat sulkea ja saksalainen poliisi vahti, ettei kukaan ollut turhan kiinnostunut silloista. Kun poliisi näki, että piirsimme jotain ruutupaperille, jouduimme selittämään mitä oikein puuhasimme.

Berliiniin tultiin myöhään illalla. Kaupunki näytti aavemaiselta. Pääsimme asumaan Collegium Hungaricumiin, mutta ennen kuin pääsimme nukkumaan, tuli ilmahälytys. Onneksi ei kuitenkaan pommeja joten pääsimme nukkumaan. Seuraavana päivänä olimme kollegojeni lounasvieraina. Heillä oli vähän omituiset käsitykset avioavaimosta: hänen pitää osata laittaa ruokaa ja palvella miestänsä, sanoi yksi, mihin toinen vastasi: ”Siinä tapauksessa on parasta naida taloudenhoitajansa”.

Matka jatkui Wienin kautta Budapestiin. Kaupunki oli masentavan näköinen. Tulopäivä oli 5.10. eli päivää ennen vuoden 1849 vallankumouksen tappion vuosipäivää, joten kaupunki oli täynnä mustia lippuja. Asunnollani emäntäni, rouva Klauschek toivotti meidät tervetulleiksi.

Aikaisin seuraavana aamuna lähdimme kohti Sármedékiä tapaamaan tätiäni Mimiä. 200 km matka kesti noin 12 tuntia. Eräällä väliasemalla tapasimme äitini serkun, János-sedän, joka oli matkalla evakuoitujen perheensä luo. Hän tarjosi meille lounaan. Keszthelyissä vaihdoimme junaa ja ajoimme seuraavalle asemalle. Oli jo pimeää astuessamme junasta ja edessä oli 4 km kävely pilkkopimeässä. Välillä pysähdyimme polttamaan savukkeen matkalaukuilla istuen. Minua alkoi naurattaa. Eila sanoi: ”Onhan tämä varsinainen retki - matkaan päästiin extralennolla ja tässä nyt raahataan laukkuja pimeässä.”

Sármedékissä koputin ovelle ja Mimi-täti kysyi: ”Kuka siellä?” Kun vastasin ”Laci” hän kysyi heti: ”Missä Eila on?” Vaikka kello oli 23, söimme munakasta ja sitten pääsimme lepäämään. Seuraavana päivänä paikalle hälytettiin Mancsi-täti joka tuli saman tien. Meistä huolehdittiin hyvin. He yrittivät ylipuhua Eilan jäämään sinne kun minä palaisin Budapestiin, mutta Eila ei

suostunut. 10.10. saimme sitten hevoskyydin rautatielle. Mancsi seurasi mukana ja vilkutti hyvästiksi. Matka kesti koko yön. Mukaan saimme vähän ruokatarvikkeita.

Budapestissa päivät kuluivat nopeasti vaikkakin ahdistavina. Olin töissä ministeriössä ja Eila jonotti mitä milloinkin oli tarjolla, joskus leipää, joskus kananmunia. Onneksi saimme syödä ministeriön ruokalassa. Iltaisin tapasimme vanhoja kavereita. Tapasimme myös Hellwigin perheen, Hellwig oli työtoverini, vaimon nimi oli Rószsi, poika oli Peter. Rószsi oli Päivikki Sohlbergin kirjeystävä. Tapasimme myös joitain liiketuttavia, Hilbert co:n ja SKF:n edustajan.

15.10. oli sunnuntai, olimme sopineet Sanyi Flodererin kanssa tapaamisesta. Kun lähdimme, näimme saksalaisia tankkeja kaduilla ja siltojen päissä. Sanyi tiesi kertoa syyn kun pääsimme hänelle: valtionhoitaja Horthy oli ilmoittanut radiossa, että Unkari aikoi irrottautua sodasta ja ruveta neuvottelemaan venäläisten kanssa.

Päätimme palata Budapestiin (Sanyi oli töissä asetehtaassa noin 10 km päässä Budapestista). Mutta ensiksi söimme tietysti lounaan. Kotimatka sujui hyvin, mutta kun tulimme Ketjusillan kohdalle Budan puolella, kuulimme ja näimme räjähdysten. Ohiajaneesta kuorma-autosta oli pudonnut miina. Pääsimme ongelmitta kotiin. Radiossa ilmoitettiin, että Nuoliristi-puolue (unkarilaiset natsit) oli kaapannut vallan ja Horthy oli viety Saksaan.

Päivät kuluivat. Minulla oli vaikeuksia saada palkkaani hitaan byrokratian takia. Vähitellen se kuitenkin järjestyi. Töissä tuli myös muutoksia nuoliristiläisten takia, kuitenkin vain vähäisiä. Jännitystä lisäsi kun Margit-silta räjäytettiin vahingossa. Pikkuhiljaa alettiin ministeriössä puhua evakuoinnista. Päätimme seurata mukana. Lähtöpäiväksi päätettiin 12.11.

Joitain päiviä aikaisemmin kävimme Bandi Szenttornyain äidin luona Budapesin laidalla Rákoshegyssä, jossa meille tarjottiin herkullinen lounas: hanhipaistia, hanhenmaksaa ja ihania leivonnaisia. Takaisin saimme kävellä monta kilometriä. Sen aikana saimme kokea ilmahyökkäyksen. Jäimme yöksi Bandin luo, hän asui lähempänä itäistä asemaa.

Juna oli aika täynnä ja lämmittämätön. Lämmittelimme juomalla viinaa. Päämääränä oli Kapuvár noin 150 km länteen Budapestista. 14.12. aamulla olimme perillä. Saimme aamiaista aseman ruokasalissa, minkä jälkeen saimme osoitteen, jonne piti majoittua. Mutta siinä ilmeni jotain hankaluuksia niin että päädyimme asumaan maanviljelyskoulun rehtorin huvilaan. Hänen rouvansa ja kahden poikansa lisäksi siellä asui kaksi pakolaisperhettä, heidän sukulaisiaan. Saimme suuren huoneen, heidän ruokasalinsa. 70 cm leveän sängyn saimme sotavankileiristä. Siinä me nukuimme niin, että kun halusi kääntyä, piti molempien tehdä se yhtä aikaa. Saimme vähän taloustarvikkeita. Lounasta voimme syödä ruokalassa. Maitoa saimme joka päivä eräältä maanviljelijältä. Leipää ostimme leipurilta ilman kuponkeja ja makkaraa ja lihaa sai myös ostettua, jopa hanhea. Ministeriö huolehti polttoaineesta.

Asetuimme paikallemme nopeasti. Päivisin kuului radiosta ilmahälytysilmoituksia ja usein näimme amerikkalaisia pommikoneita matkalla kohti Wieniä. Iltaisin oli sähkökatkoja venäläisten pommitusten takia. Kun venäläiset olivat ylittäneet Tonavan Budapestin eteläpuolella ja olivat työntymässä eteenpäin kohti Balatonia, päätimme ajaa Sármellékiin hakemaan serkkuni Babin. Sotilasautolla pääsimme Szombathelyyn, missä yövyimme Sanyi Flodererin veljen Lacin luona. Seuraavanakin päivänä olimme tuttavien luona, Pinterien. Pian tuli taas ilmahälytys, joten lähdimme pois Pintereiltä. Asemalla yritimme päästä saksalaiseen sotilasjunaan mutta se oli "strengst verboten".

Kuulimme että venäläiset olivat jo Keszthelyssä. Ei voinut kuin palata Kapuváriin, jonne oli 60 km, mutta toivoimme saavamme matkalla kyydin joltain. Niin kävelimme eteenpäin. Jossain vaiheessa ohi lentävästä amerikkalaisesta pommikoneesta putosi pommi. 20-30 km:n jälkeen tuli moottoripyöräilijä, joka vei meidät Répcelakiin, jossa minulla oli tuttavita. Eräs tati antoi seuraavana päivänä piparkakkuja. Iltapäivällä jatkoimme Belediin sotilasautolla. Beledissä pääsimme Barthodeiskyn linnaan.

Täti Katica, setä Nandi ja tati Gizi olivat hyvin vieraanvaraisia. Unkarilaisittain he olivat minulle suvun sukua. Saimme taas hyvää ruokaa, mm. kastanjapyreetä vispikerman kanssa. 8.12. kävimme kirkossa (äitini kuolinpäivä). Istuimme erillisessä aitiassa sillä Barthodeiskyt olivat kirkon suojelijoita. Iltapäivällä saimme hevoskyydin Kapuváriin. Kuskina oli setä Zsiga, jonka tunsin lapsuudesta asti, olin usein istunut hänen vieressään ja saanut pitää ohjaksia.

Illalla saavuimme Kapuváriin, jossa odotti yllätys: Babi oli siellä. Hän oli lähtenyt omin päin matkaan ja oli löytänyt meille. Babi-raukka oli kylmissään ja kuumeinen johtuen osittain jännityksestäkin.

Kapuvárisissa päivät kuuluivat muuttumattomina: aamulla tuli kamiinaan, aamiainen, haettiin maitoa, meno toimistoon, ostettiin leipää tai ehkä muutakin, lounas ruokalassa, illalla voileipiä, sitten tuli Bandi ja pelattiin korttia, toisinaan tuli joku tuttu tai kävimme itse jossain.

Ystävieni luona tapasimme mielenkiintoisen tuttavian: yhtenä päivänä näin kaupungilla näin naisen, joka muistutti oppilasta, jota olin prepannut ylioppilaskirjoituksiin matematiikassa ja fysiikassa. Kysyin isännältäni ja kävi ilmi, että nainen oli siellä naimisissa järjestelypäällikön kanssa. Otimme yhteyttä ja kävimme heillä ja he meillä. Sitäpaitsi mies oli opiskeluaikaisen toverini veli.

Sitten tuli joulu. Eila leipoi keksiä ja piparkakkuja. Talon lapset kävivät kysymässä: "Eila-täti, saisinko piparkakun?" Mutta pikku Ákos sanoi: "Minä haluan kaksi". Kun yritin jostain löytää edes kuusenoksia jonkinlaisen kuusen kokoamiseksi, ohitseni ajoi kuusia täynnä ollut kuorma-auto ja noin puolimetrisen kuusi putosi tielle. Siitä tuli meidän joulukuusemme.

Ennen joulua osallistuimme myös isännän sian teurastukseen, mikä oli aivan uutta Eilalle. Hän auttoi valmistamaan makkaraa ym. Teurastuksen aikaan yritimme hamstrata palvikinkkua, savustettua porsaankylkeä jne. Saimme kokoon 6-8 kinkkua, aikamoisen määrän kylkeä ja vielä 40-50 kilon säkillisen ensiluokkaisia jauhoja.

18.1.1945, oli Babin syntymäpäivä ja illalla odotti suuri yllätys: Mimi-täti eli Babin äiti tuli käymään. Hän vei Babin mukanaan.

Sen jälkeen päivät kuuluivat melko yksitoikkoisina. Kerran kuultiin huhuna, että kaikki miehet joutuisivat armeijaan. Mutta se oli vain huhu. Kerran kävimme Sopronissa tapaamassa Feri Megyeriä, jonka isällä oli paperikauppa. Eila sai matkalta kangasta leninkiä varten.

Kevään tullessa alkoivat venäläiset tulla yhä lähemmäs. Mutta olimme edelleen optimistisia. Routa sulii. Laci alkoi kaivaa maata kylvääkseen siemeniä. Mutta 27.3., joitakin päiviä sen jälkeen kun olimme poimineet metsästä tuoksuorvokkeja, tuli tieto evakuoinnista Saksaan. Tunnelma oli jännittynyt. Saksalaiset vetäytyivät, pakolaisia tuli vankkureissa. Saimme viedä

tavaramme ministerön toimistoon. Kaksi bussia annettiin henkilökunnan käyttöön. Toiseen pääsivät Eila ja Laci matkalaukkuineen, toiseen muu henkilökunta. Ensin piti ajaa 10 km itään, päin vetäytyviä joukkoja, autokolonna ja tankkeja. Tiesimme että meidän täytyisi murtautua kolonnan läpi päästäksemme kohti pohjoista ja Tonavaa. Csornassa, missä meidän piti kääntyä, tapahtui pieni ihme: sotapoliisi pysäytti vetäytyvän kolonnan ja päästi meidät kohti pohjoista. 10 km:n matka kesti yli tunnin. Loput noin 70 km, sujuivat ilman hankaluuksia. Saimme nukkua rauhassa. Ohitimme Magyáróvarin ja pääsimme Tonavalle. Herätessäni kuulin ensimmäistä kertaa Eilan puhuvan unkaria kuljettajan kanssa - oikein hyvin.

Rannalla meitä piti olla odottamassa pieni laiva, mutta se oli myöhässä. Odottaessamme saimme ostettua kylästä 100 kg perunoita. Sitten pääsimme laivaan ja matka pitkin Tonavaa alkoi. Hainburgissa saimme hankittua säännöstelykortteja ja leipää. Kun tulimme takaisin oli laiva poissa. Ei voinut kuin palata Hainburgiin missä pääsimme siipiraslaiva "Arkkiherttua Josefiin". Siellä kuulumme, että Sopronin läpi ajanut ryhmä oli joutunut ilmahyökkäykseen ja kaksi toveriamme oli kuollut.

1.4. laivamme joutui ilmahyökkäykseen. Kaksi saksalaista hävittäjää tulitti laivaa. Kapteeni haavoittui lievästi, samoin muutama rannallaolija. Sen seurauksena perässä hinattu pikku laiva jätettiin hinauksesta niin että vauhti parantui. Halusimme päästä nopeasti Wienin ohi. Sen jälkeen vauhtia taas vähennettiin. Linziin tultua menimme maihin lounaalle. Sitten tuli ilmahälytys ja kun ohitimme sairaalan, pyydettiin Lacia auttamaan kantamaan sairaita pommisuojaan. Mutta hälytys peruttiin. Kun Eila tuli hakemaan minua, sanoi vahti: "Etsitte siis sitä ruumiinkantajaa". Tämä oli 11.4.

Ajoimme hitaasti eteenpäin. Ilma oli aika hyvä ja seutu kaunista, mutta yöt olivat kylmiä. Emme voineet enää nukkua ulkona vaan 8 henkeä joutui ahtautumaan kahden hengen hyttiin. Kumma kyllä ruokaa sai joka kylästä ruokakuponkeja vastaan ja niitä meillä oli aina 3-4 päivää varten. Ja ruoka oli vaihtelevaa: leipää, nk. Nahrungsmittel (makkaraa, tekohunajaa).

Passauhun tulimme 20.4. Laiva ei päässyt kauemmas, se oli liian iso mahtuakseen sulkuun. Paikalle tuli pienempi laiva, jossa oli nuoliristilippu. Johtajamme pääsivät sopimukseen pienemmän laivan väen kanssa, että osa meistä pääsisi heidän kanssaan valmistelemaan jälkijoukon asettautumista. Bandin piti päästä mukaan pieneen ryhmään mutta hänestä oli parempi jäädä, joten me pääsimme hänen sijaansa, varsinkin kun osasimme hyvin saksaa.

Pikku laiva lähti 21.4. kohti Regensburgia. Ensin saimme olla kannella, mutta kun pysähdyimme erään proomun kohdalla, käskettiin meidät kannen alle. Pystyimme kuitenkin näkemään, miten meidän laivamme miehistö pakotti proomun väen luovuttamaan säilykkeitä, viiniä ja muita pulloja. Sitten jatkettiin matkaa. Laivamme oli siis varsinainen merirosvoalus. Se etu tästä välikohtauksesta oli, että saimme olla sisällä poissa kylmästä ja Eila, jolla oli ripuli, sai punaviiniä lääkkeeksi.

Aamuyöstä laiva pysähtyi ja meidät pakotettiin rannalle. Lähellä oli kaupunki, jonka myöhemmin saimme tietää olevan Deggendorf. Se oli liekeissä iltapäivän ilmahyökkäyksen jälkeen. Istuimme matkalaukuillamme ja palelimme. Aamun sarastaessa näimme lähellä suuren rakennuksen, joka näytti toimistotalolta. Ohikulkijat kertoivat, että talo kuului varustamo Wallnerille, jonka omistaja asui lähellä mahtavassa huvilassa. Varustamo ei ollut toiminnassa niin että ajattelimme, että ainakin väliaikaisesti pääsisimme ehkä sinne asumaan. Béla, Tóni ja minä lähdimme Wallnerille pyytämään lupaa. Meidät päästettiin sisään ihanan

lämpimään odotustilaan, jossa nukahdimme mukaviin nojatuoleihin. Ihana kahvintuoksu tuli nenään. Herra Wallner antoi meille luvan majoittua toimistotaloon.

Kävimme tutustumassa Deggendorfiin, vaihdoimme rahaa, söimme ja asettauduimme yhteen huoneeseen. Jotkut saivat maata lattialla, osa matkalaukuilla ja loput kirjoituspöydillä. Seuraavana päivänä kuulumme 11 km:n päässä olevasta luostarista, joka otti vastaan pakolaisia. Päätimme lähteä sinne. Mutta miten saisimme mukaan tavaramme, joita emme halunneet jättää? Onneksi ohi ajoi hevosajuri, joka oli rattaineen matkalla Niederalteichiin. Kuski otti tavaramme rattaille ja mei saimme kulkea perässä.

Niederalteichissa oli benediktiiniläisluostari, jossa oli myös sisäoppilaitos. Koulu ei ollut toiminnassa ja SA, joka oli majoittunut sinne, oli lähtenyt pari päivää aikaisemmin. Meidän lisäksi siellä oli koululuokka Tshekkoslovakiasta, Volksdeutscheja eli Tshekissä asuneita saksalaisia. Poikien mukana oli opettajia ja lääkärikin. Saimme asua samassa tilassa opettajien kanssa. Vaikka he olivat saksalaisia, he osasivat unkariakin.

Luostari oli omavarainen: se harjoitti maataloutta ja puutarhanhoitoa, heillä oli oma panimo, leipomo ja ravintola, joten ruokaongelmaa ei ollut. Jo Deggenhorstissa olimme kuulleet, että Wallnerin perheessä oli eestiläinen tyttö, jonka Wallnerien poika oli lähettänyt sinne turvaan. Eila otti häneen yhteyttä ja he vaihtavat edelleen (1993) joulukortteja.

Sisäoppilaitoksen makuusalissa meillä oli kerrossängyt. Me nukuimme ylhäällä, Dukait alhaalla. Päivät kuluivat. 29.4. näkyi valkoisia lippuja kirkontorneissa merkinä antautumisesta. Amerikkalaisia sotilaita ajeli ohi kuorma-autoissa ja jeepeissä.

Seuraavana päivänä tuli amerikkalainen partio, joka määräsi kaikki miehet koululle tarkastettaviksi. He etsivät saksalaisia sotilaskarkureita. Ensin saimme heiltä ruokapaketteja, mutta sitten he veivät meiltä kellomme. Vahti kysyi minulta saksaksi, mitä kello on ja kun kaivoin esiin isältäni perimän kellon, otti hän muutta mutkitta paitsi kellon, myös siinä olleen paksun kultaketjun.

Kun partio tarkasti kylän, saimme nousta kuorma-autoon ja meidät vietiin naapurikylään Häugersdorfiin. Siellä oli jo muitakin, joita oli koottu yhteen. Sotilaat näyttivät ylpeinä saaliitaan, joillakin oli 4-5 rannekelloa kädessä, toisilla kourallinen taskukelloja. Béla, Tóni ja minä ajoimme samassa autossa, muut unkarilaisryhmän jäsenet toisessa. Automme hajosi ja jouduimme odottamaan kunnes voimme jatkaa matkaa sotilaspoliisiasemalle. Kun paikalle tuli panssarivaunu, meidät komennettiin kiipeämään sille ja niin jatkoimme matkaa muutaman 10 kilometriä.

Perillä meidät komennettiin kiipeämään vintille, josta löytyi muitakin, joilla oli sama kohtalo kuin meillä. Sitten tuli luutnantti kuulustelemaan. Bélalla ja Tónilla ei ollut vaikeuksia, mutta luutnantti ihmetteli, etten ollut ollut sodassa. Onneksi minulla oli passi mukana, joten pystyin todistamaan olleeni Suomessa. Sitten hän vei meidät pormestarin luo ja käski järjestämään meille ruokaa ja asumuksen siksi aikaa kuin amerikkalaisten ohimarssi jatkui. Sitten pääsimme takaisin Niederalteichiin. Kylässä oli unkarilaisten leiri ja sinnä hän jätti meidät.

Olimme viikon unkarilaisten luona. Joka päivä kävimme kysymässä pormestarilta, koska pääsisimme pois. 8.5. hän vihdoinkin kyllästyi, sanoi ettei amerikkalaisten siirtyminen ollut vielä

loppu mutta näytti kartalta, miten pääsisimme metsien läpi perille törmäämättä amerikkalaisiin. 35 km:n marssin jälkeen olimme taas Niederalteichissa.

Poissaoloni aikana Eila oli yrittänyt etsiä minua. Hän oli Häugersbergissä amerikkalaisten luona, sai eräältä papilta ruokaa ja polkupyörän lainaksi, että pääsisi vankileiriin ja sai lupalapun, jonka avulla sai kulkea vapaasti. Lapussa luki: Päästäkää tämä rouva Häugersbergiin, hän on menossa kirkolliseen tilaisuuteen. Tiellä hän tapasi amerikkalaisen, joka kysyi: "Hei blondi, onko sulla poikaystävää?" "Yes, olen naimisissa" vastasi Eila. "Okei, no hei sitten" sanoi amerikkalainen. Eila parka oli tietysti poissa toltaan kun olin yli viikon poissa. Sitä suurempi oli jälleennäkemisen riemu.

Toin mukani myös kauniin ilman. Ajan kuluksi auttelimme luostarin puutarhassa. Kun munkit näkivät, että halusimme todella auttaa, jakoivat he meidät kolmeen ryhmään: yksi maanviljelyyn, toinen yhden munkin avuksi puutarhaan ja loput toisen munkin mukaan toisaalle puutarhaan. Kaksi toveriamme oli liittynyt joukkoomme etsiessään perheitään. He onnistuivatkin saamaan luokseen vaimot, lapset ja appivanhemmat.

Luostarissa asui myös saksalainen rouva poikineen, erään professorin vaimo Freisingistä, professori oli apotin hyvä ystävä. Nunnien luona asui saksalais-puolalais-balttilainen paronitar Ilsa von Oettingen tyttärensä Marie-Louisen kanssa. Ystävästyimme näiden naisten kanssa ja olemme edelleen yhteydessä Marie-Louiseen, joka muutti äiteineen Australiaan. Saksalainen rouva ystävästyi liiankin hyvin Danin kanssa.

Kesä kului, sää oli kaunis, miehet työskentelivät puutarhassa, naiset siivosivat ja pesivät pyykkiä. Joskus saimme puutarhasta mansikoita. Eila, joka auttoi luostarin toimistossa, sai sakariinia, mikä auttoi leipoessa makeaa kakkua, meillähän oli mukana jauhoja, joista leipuriveli oli ihastuksissaan. Kanamunat saimme vaihdossa Unkarista tuomiimme tupakanlehtiin, niitä meillä oli noin kilo. Myöhemmin kun omenat alkoivat kypsyä, saivat naiset kerätä tuulen pudottamia omenoita, kun lähtivät aikaisin aamulla kylälle.

Kun syyskuussa tilanne oli rauhoittunut, lähdimme Müncheniin, jossa yritimme tavata Eilan serkun Kaisu Virkkusen, hän oli lähtenyt Suomesta jo ennen meitä. Löysimme Kaisun anopin mutta Kaisu eikä poikakaan ollut paikalla. Meidät otettiin sydämellisesti vastaan. Kävimme myös Tanskan konsulaatissa, joka hoiti Suomen asioita. Konsuli oli ystävällinen, muttei pystynyt auttamaan. Hän ehdotti - leikillään - että Eila eroaisi minusta päästäkseen helpommin Suomeen. Eila vastasi: "Ei käy, minä rakastan häntä".

Kahden päivän kuluttua lähdimme takaisin. Freisingissä yövyimme Ilsan luona. Myös hänen miehensä oli paikalla. Kuorma-auton kyydissä pääsimme Deggendorfiin, josta kävelimme Niederalteichiin.

Jo kesällä meidän työsuhteemme luostariin oli rekisteröity. Luostarin talouspäällikkö tarjosi hienon lounaan ja sanoi puheessaan, että saisimme jatkossa palkkaa ja olisimme mukana sairaskassassa. Lounaalla oli myös unkarilainen pappi, joka ei tuntunut oikealta, hän oli ehkä nuoliristolainen papinkaavussa. Hän sanoi kuuluvansa erääseen munkkijärjestöön, mutta eräs sukulaiseni, joka oli samassa järjestössä kertoi, ettei sen nimistä kuulunut heihin.

Kun hedelmät alkoivat kypsyä, Eila minä autoimme kuivaamaan niitä. Se oli mukavaa, saimme syödä makeita päärynöitä ja hienoja omenoita niin paljon kuin jaksoimme. Omenakellarin puhdistamisessa sattui kuitenkin ikävästi: omenoista tuleva hiilidioksidi aiheutti minulle myrkytyksen ja vasta muutaman tunnin lepo raikkaassa ilmassa sai minut taas terveeksi.

Lokakuussa alkoi tulla kylmä. Lämpötila laski makuuhuoneessa. Töissä kostuneet vaatteet sai kuiviksi vain peiton alla, jossa ruumiinlämpö kuivatti ne. Sain myös ripuliin, mutta saksalaisen koulun tohtori Karl paransi minut. Makuuhuoneen lämpötila lasku viiteen asteeseen.

Eila ja minä päätimme yrittää ottaa yhteyttä Ruotsin konsulaattiin tai johonkin muuhun Ruotsin edustustoon Pohjois-Saksassa selvittääksemme mahdollisuuksia palata Suomeen. Ennen lähtöä olimme töissä levittämässä lantaa puutarhan kukkapenkkeihin. Veli Wilfrid komensi: "Lantatunkiolle, herra tohtori!" Ei siinä mitään, tunkiolla oli oikein lämmintä.

25.11. lähdimme matkaan. Mukana oli elintarvikkeita, kinkkua, pekonia ja jauhoja. Tavaramme kuljetettiin hevosella Tonavan yli Plattlingiin. Siellä meitä oli vastassa mukava rautatieläinen. Yövyimme siellä ja aamulla saimme jopa oikeata kahvia, jota hän keitti amerikkalaisten pois heittävästä sumpista.

Münchenistä lähetimme matkatavarat Hampuriin ja ostimme itsellemme liput Bremeniin, henkilöliikenne toimi vain sinne asti. Münchenistä Frankfurtiin pääsi hyvin, vaikka juna oli täpötäysi mutta ainakaan ei tullut kylmä. Frankfurtissa piti vaihtaa junaa. Yön jouduimme viettämään kylmällä asemalla, jonka katto oli osittain poissa. Onnistuimme saamaan yhden tuolin, jolla vuorotellen istuimme ja torkuimme.

Seuraavana aamuna lähdettiin kohti Bremeniä. Siellä kuulumme Hampuriin menevistä kuorma-autoista, joihin voisi saada kyydin. Niinpä menimme maantielle ja pian saimme kuorma-auton ottamaan meidät mukaan Hampuriin asti. Eila pääsi ohjaamoon, minä lavalle. Matka meni hyvin. Hampurissa meillä ei ollut yöpymispaikkaa, mutta Niederalteichissa eräs opettaja oli antanut Hampurin esikaupungissa Harburgissa asuvan tätinsä osoitteen ja vakuuttanut, että saisimme varmaan asua siellä, koska tädin talo ei ollut vahingoittunut. Siellä odotti kuitenkin epämiellyttävä yllätys: talo oli raunioina. Joku tiesi kertoa, että asukkaat olivat selvinneet hengissä ja asuivat nyt läheisessä talossa. Eila odotti ulkona kun menin sisään. Kerroin ketä olimme ja toimme terveiset heidän sukulaisiltaan Niederalteichista. Rouva Schmidt kutsui meidät sisään ja tarjosi keittoa. Saimme paikan pöydän alta mutta olimme tyytyväisiä, että meillä oli ylipäätään katto pään päällä. Rouva Schmidtin tytär asui myös siellä. Autoin heitä kantamaan hiiltä kellarista.

Seuraavana aamuna ajoimme taas Hampuriin, Punaisen ristin toimistoon. Siellä kuulumme, että Lyypekissä oli Pelastakaa Lasten toimisto, joka oli yhteydessä Ruotsiin. Kävimme myös ruotsalaisessa merimieskirkossa. Pitkän kolkuttelun jälkeen ovi avattiin mutta kun kerroimme asiamme, meille vastattiin, ettei heillä ollut aikaa meille koska olivat keskellä jouluvalmisteluja. Olimme todella vihaisia.

3.12. ajoimme Lyypekkiin. Matka oli hankala, puolivälissä jouduimme yöpymään Oldesloessa rautatieravintolassa. Nukuimme baaritiskillä. Aamulla olimme Lyypekissä. Kysyimme Pelastakaa Lasten osoitetta eräältä vastaantulijalta. Kerroimme tarinamme johon hän vastasi

olevansa entinen Suomen konsuli ja kertoi lähellä olevasta pakolaisleiristä, jossa olisi suomalaisia.

Siellä tapasimme Aarne Runolinnan, jonka mukaan leirissä oli noin 30 suomalaista ja että leirin johtajan sihteeri oli Leena Järnefelt. Hän ehkä voisi auttaa. Aarne esitteli meidät ja Leena majoitti meidät muitten suomalaisten joukkoon, vaikka minä olin unkarilainen. Hän tiesi myös unkarilaisten leiristä, mutta siellä oli kuulemma aika hirveät olot. Meidät rekisteröitiin ja saimme DP (displaced person) -kortit.

Aarne esitteli meidät muille suomalaisille, jotka asuivat kahdessa huoneessa. Toisessa oli merimiehiä, toisessa kolme perhettä. (Runolinn, Creutz, von Scheele, äiti tyttärensä kanssa sekä neljä poikaa: Robert Kock, Erik Tanner, Klaus Gerhard ja ahvenanmaalainen merimies Blomkvist). Saimme siellä kaksi sänkyä. Ruokaa saimme leirin keittiöstä, lämmin ruoka oli lähinnä velliä ja säilykkeitä.

Jonkun päivän päästä kävimme Pelastakaa Lasten toimistossa, jota hoiti rouva Levandovski. Hänen mukaansa ei toistaiseksi olisi mitään mahdollisuutta päästä edemmäs. Pyysimme häntä välittämään kirjeen Ruotsiin, mutta hän kieltäytyi. Kun Eila sanoi, että se oli menossa Lottajohtaja Maja Schmidtille, hän muutti mielensä.

Muutaman päivän päästä ajoimme Hampuriin hakemaan Münchenistä lähetetyt matkatavarat. Ihme kyllä, ne löytyivät asemalta, ainoastaan kaksi lihasäilykepurkkia oli viety. Mutta saimme jauhomme, kinkun ja pekonia.

Leirillä emme kärsineet puutetta. Huone oli lämmin, saimme ruokaa, asuintoverit olivat mukavia. Joskus pääsimme elokuviin. Myös tansseja järjestettiin. Joulua vietimme siellä ja kannoimme kortemme kekkoon antamalla käyttöön jauhoja, joista eräs leipuri Lyypekissä leipoi vehnäleipää.

Tammikuun lopussa 1946 Eila sai kirjeen Maja Schmidtiltä. Siinä kerrottiin, että Eilan isä oli kuollut syksyllä 1945, mutta muut perheenjäsenet olivat terveinä. 7.2. tuli Leena Järnefelt ilmoittamaan, etteivät suomalaiset enää saaneet asua tällä leirillä, koska englantilaiset pitivät heitä vihollisina, joten saksalaiset viranomaiset saisivat hoitaa meidät.

Jouduimme nousemaan kuorma-autoon. Leenalla oli meidän rekisteröintipaperimme, hän toimi matkanjohtajana. Saksalaisella leirillä kieltäydyimme nousemasta pois, koska siellä näytti niin hirveältä. Neuvottelujen jälkeen meidät lähetettiin kansainväliselle leirille Hampurin ulkopuolella. Leirin päällikkö oli englantilainen Pelastusarmeijan upseeri. Meille osoitettiin kaksi huonetta. Leirillä oli eri kansallisuuksia: ruotsalaisia, saksalaisia, unkarilaisia, baltteja jne. Parakit oli rakennettu idästä tuoduille työntekijöille, mutta he olivat poissa. Huoneessamme oli myös yksinkertainen ukrainalaisnainen, joka osasi saksaa kaksi sanaa: prima jos joku meni hyvin ja päinvastaisessa tapauksessa scheisse. Jonkun ajan päästä hän kuitenkin häipyi. Täällä meillä oli kerrossängyt.

Ruoka oli paljon huonompaa kuin edellisellä leirillä. Vähitellen selvisi että leirin päällikkö myi osan mustassa pörssissä ja rakensi tuloilla taloa. Asian tultua ilmi hän jäi kiinni. Toinen huono puoli oli kylmyys. Huoneessa oli peltikamiina, mutta polttopuut sai itse hankkia. Niitä saatiin tyhjästä parakeista niin kauan kuin leirin johto ei huomannut. Sataman rannasta keräsimme öljykkareita, joita ajelehti pommitetuista laivoista.

Eila sai kylmyydestä keuhkotulehduksen. Leirin unkarilainen lääkäri lähetti hänet Hampuriin DP-sairaalaan, jossa kävin joka päivä katsomassa. Yhtenä päivänä melkein pyörriin kun juoksin junan perään. Joku kanssamatkustaja luuli että se johtui nälästä ja antoi minulle voileivän, joka oli varmasti hänen päivän annoksensa. Eila säästi minua varten aina ruokaa annoksistaan. Pian hän tervehtyi ja pääsi pois. Muut potilaat olivat lähinnä juutalaisnaisia keskitysleireistä.

Keväällä tilanne vähän parantui. Olin saanut työtä leirin toimistossa, joten päivät kuluivat nopeammin. Olosuhteet helpottuivat. Paluukuljetuksia ruvettiin järjestämään. Anomuksia voi jättää brittiviranomaisille, mutta käsittely kesti kauan, ne kaikki lähetettiin valvontakomissiolle Berliiniin, joka tarkasti, ettei ollut sotarikollinen. 5-6 viikon kuluttua saimme myönteisen päätöksen ja Bernadotte-komissiolta maahantuloluvan Ruotsiin. Maja Brück ja Maja Schmidt autoivat meitä lupa-asiassa. Mutta Saksasta voi lähteä vain järjestetyillä kuljetuksilla. Nyt oli onneksi, että olin työssä leirin toimistossa ja yhteydessä moniin kuljetuksia järjestäviin organisaatioihin.

Toivoimme tietysti pääsevämme ruotsalaiseen kyytiin, mutta se vain kesti ja kesti. Kesäkuun alussa näytti siltä, että tanskalainen kuljetus olisi kohta lähdössä. Meidät luvattiin ottaa mukaan, vaikka emme olleet tanskalaisia. Viime hetkellä näytti siltä, ettemme pääsisikään lähtemään koska passimme eivät enää olleet voimassa. Meidät otettiin kuitenkin mukaan. En uskaltanut kertoa Eilalle, ettemme ehkä pääsisi rajan yli, mutta kaikki meni hyvin ja pääsimme Tanskaan pakolaisleirille. Ensin jouduimme suihkuun ja meidät ruiskutettiin DDT:llä tähtien tappamiseksi. Sitten saimme läskikeittoa ja pääsimme nukkumaan poliisin vartioimaan parakkiin. Tottumattomuus läskiin aiheutti rauhattoman yön, vain Eila säästy vatsanväänneiltä.

Aamulla saimme kaurapuuroa ja maitoa. Ihanaa! Sitten poliisikuulusteluun. Tanskalaiset tytöt olivat hermostuneita, koska tiesivät joutuvansa vankilaan yhtä moneksi vuodeksi kuin mitä olivat viettäneet Saksassa. Heidät tuomittiin yhteistyöstä saksalaisten kanssa. Mutta meillä ei ollut mitään pelättävää. Kuulustelua odottaessa Eila teki mustan pörssin kauppoja savukkeilla. Kuulustelu oli pian ohi ja saimme lähteä kohti Ruotsia. Poliisi vei meidät asemalle ja hankki liput Malmöön. Lisäksi saimme Punaisen ristin kuponkeja à 5 Dkr, joilla saimme ruokaa asemaravintolasta.

Kööpenhaminassa pääsimme lauttaan. Matkalla tarkastettiin passit. Näytimme Bernadotte-toimiston antamat maahantulopaperit. Mutta niissä ei ollut valokuvaa tai sormenjälkiä joten passintarkastaja käski odottamaan häntä tullitarkastuksen jälkeen Malmössä. Tarkastuksen jälkeen poliisi otti meidät mukaansa taksiin. Kun kuulumme hänen sanovan osoitteeksi rikospoliisiin, hän rauhoitti että hän kyllä uskoo papereitamme mutta hänen täytyi saada Ulkomaalaistoimiston vahvistus, että kaikki olisi kunnossa. Ruotsin liput liehuivat tangoissa ajaessamme kaupungin halki.

Ulkomaalaistoimistosta poliisi ei saanut ketään kiinni, 16.6. oli kuninkaan syntymäpäivä. Meiltä kysyttiin, voisiko kukaan tuttu mennä takuuseen puolestamme. Annoimme Sture Brückin nimen, ja hän takasi meidät luvaten sähköttää 100 kruunua. Poliisi käski pysyä Malmössä kunnes Ulkomaalaistoimistosta tulisi päätös, mutta järjesti meille hotellin aterioineen siihen asti. Olo oli ruhtinaallinen: meillä oli oma huone, kunnan pesumahdollisuudet ja hyvää ruokaa. Se päivä oli täydellinen!

Seuraavana päivänä kaikki oli kunnossa ja 100 kruunua oli tullut. Sähkötimme Maja Brückille, että olimme tulossa Tukholmaan. Kun kysyimme tietä sähkötoimistoon joltain mieheltä, hän kysyi, tarvitsimmeko rahaa. Ylpeinä sanoimme kiitos ei. Emme voineet tajuta, mistä hän tiesi, että olimme rahan tarpeessa, olihan meillä parhaat vaatteet päällä: ratsastushousut ja saappaat kesähelteessä. Saimme lähetettyä sähkeen ja aamulla olimme Tukholmassa. Maja Brück oli vastassa ja vei meidät matkakotiin. Kävin Toldin luona hänen toimistollaan ja sain lainaksi 300 kruunua. Lainat saimme maksettua takaisin kesän ja syksyn työansioilla.

Seuraavina päivinä etsimme töitä. Electroluxille olisimme päässeet, mutta oleskelulupa ei mahdollistanut Tukholmaan jäämistä asuntopulan takia. Työnvälityksestä saimme vinkin töistä Vaxholmin hotellissa, siellä tarvittiin kahta tiskaajaa. Meidät palkattiin sinne. Saimme huoneen hotellin vintiltä. Esimies valitteli, ettei voinut järjestää parempaa, koska kaikki henkilökunnan asunnot olivat täynnä. Meistä se oli hassua, olihan meillä oma huone, ei haitannut, ettei huoneessa ollut vettä ja että sinne pääsi vain vintin kautta.

Haimme tavarat Tukholmasta. Siihen päättyi meidän kahden vuoden häämatkamme ja meistä tuli ruotsalaisen yhteiskunnan ahkeria jäseniä. Oli syntymäpäiväni, 27.6.1946. Vaikka "häämatka" oli oikeastaan ohi, kesti vielä muutaman kuukauden ennen kuin pääsimme aloittamaan juurtumista Ruotsiin, Uppsalaan.

Vaxholmissa alkoi tiskaaminen ja kuivaaminen. Eila auttoi myös siivouksessa. Vaxhomissa oli purjehduskilpailut ja vieraita oli paljon, joten tarvittiin extra-kahvinkeitäjä. Esimiehemme otti Eilan siihen ja muistutti, että hotelli oli tunnettu hyvästä kahvista. Piti olla tarkkana, että kahvista tuli hyvää. Minä jatkoin tiskaamista. Grogilasien kuivaaminen oli tosi hankalaa. Kiirekin oli. Vasta lähempänä kahta yöllä pääsimme nukkumaan. Nukahdin heti, mutta kohta Eila herätti: "Laci, en saa unta". "Paljonko joit kahvia?" "Ehkä 20 kuppia". Eila oli ottanut esimiehen huomautuksen niin tosissaan, että maistoi jokaista uutta satsia, joten oli selvää, ettei uni tullut.

Kolmen työpäivän jälkeen oli yksi vapaapäivä. Silloin ajoimme Tukholmaan, hotellilta saimme vapaaalippuja. Yöpaikkamme oli todella tyylikäs: asuimme Strandvägenillä rouva Söderbergin luona. Hän oli Marcus Wallenbergin sisar. Käytössämme oli kaksi huonetta ja kylpyhuone. Kun olimme vapaita juhannuksena, saimme rouva Söderbergiltä rahaa Skansenia varten. Hän itse oli kesähuvilallaan. Söimme hienoissa paikoissa, Oopperakellarissa, Rosenbadissa, Bäckhästenissä. Kahden vuoden kurjuuden jälkeen oli hienoa voida irroitella vähän.

Työssä pääsimme pian eteenpäin. Eilasta tuli hotellin uimarannalla kioskinpitäjä, se oli saarella ja sinne pääsi moottoriveneellä. Minusta tuli kolmas keittiöapulainen, sain putsata kalaa ja kanaa, hakata sipulia ja keittää kahvia. Keittiömestarilla oli unkarilainen kokkiystävä, jolta hän sai unkarilaisia reseptejä. Sain toimia tuomarina, että annokset maistuivat siltä kuin piti. Muun henkilökunnan kanssa söin harvoin, söin keittiössä ikään kuin à la carte.

Eilan toimi saarella oli onneksi. Kun hän kertoi jollekin kunnallispampulle, että mummu oli tulossa tapaaamaan meitä, sai hän lupauksen, että mummu saisi asua heillä. Mummu innosti Eilaa jatkamaan lääkärinopintojaan. Tukholmassa se ei onnistuisi oleskeluluvan takia, joten päädyimme Uppsalaan. Ajoimme sinne mummun kanssa tapaaamaan neiti Geijeriä, joka lupasi auttaa hankkimaan vuokra-asunnon.

Kesän lopulla hotelli lupasi, että voisimme jatkaa talvenkin yli, mutta ilmoitimme lähtevämme Uppsalaan Eilan opintojen takia. Neiti Geijer oli varannut matkustajakoti Gamla Uppsalasta meille huoneen. Seuraavana päivänä etsimme Uppsala Nya Tidningistä vuokrausilmoituksia. Useamman käynnin jälkeen löysimme huoneen nuoren pariskunnan Åken luota.

Työtä saimme Yliopistosairaalaan, minä keittiöstä ja Eila lastenlinikalta. Esimiehenä oli professori Gyllensvärd ja mukavia apulaislääkäreitä mm. Lasse Söderhjäl, joka suhtautui Eilaan hyvin suopeasti. Häneltä Eila kuuli suomalaisesta kurssitoveristaan Valter Parviaisesta, joka oli äitinsä kanssa muuttanut Uppsalaan. Valter antoi paljon käytännön neuvoja opintojen organisoimisesta. Hän opasti meidät Uppsalan katoliseen kappeliin, jossa tutustuimme jesuiittapappi pater Gerlachiin. Näin saimme järjestettyä katoliset häämme. Paterilla oli iso asunto josta meille järjestyi huone, keittiö, kylpyhuone ja eteinen. Hänellä oli oma sisäänkäynti huoneisiinsa ja keittiötä hän ei tarvinnut, koska söi aina ulkona.

Niinpä jätimme Åket Viktoriakadulle ja muutimme Johanneksenkadulle, mukana sänky, ainoa huonekalumme. Lisähuonekaluja ja keittiötarvikkeita saimme lainata pater Gerlachilta. Sitten järjestettiin katoliset häämme. Todistajina olivat Toldit.

Johanneksenkadulle asetuttuamme oli vaelluksemme vihdoinkin ohi, häämatka oli päättynyt.